

A Jugovics család tanúkihallgatási jegyzőkönyve 1750-ből

Mézes Ádám (mezes.adam@hotmail.com)

A nemességvizsgálatok alkalmával készült tanúvallomások jegyzőkönyvei értékes forrása a családtörténeti kutatásoknak. A jegyzőkönyv nem csak egy adott személy vagy személyek nemességszerző ősétől való leszármazását tárja elénk, hanem olyan családtörténeti részleteket is, amelyekre nézve máshol nem találunk információt. Vázlatos képet kaphatunk a kor vidéki társadalmának kapcsolatairól, szokásairól és emlékezetéről.

Jelen rövid forrásközlés Jugovics Ádám¹⁷⁶ nemességigazolási eljárásának tanúvallomási jegyzőkönyve.¹⁷⁷ Rövid, de hasznos információkkal szolgál a család tagjainak életéről, lakóhelyeiről és társadalmi állapotáról, bemutatja, hogy a négy testvér és egy fiú, Mihály, Miklós, Pál, István és ifjabb Pál mennyire különböző, de a nemesség alsó rétegére jellemző életpályát futott be. Mihályból evangélikus tanító, majd prédikátor lett,¹⁷⁸ Miklós a takácsmesterséget választotta, míg István egy főúr szolgálatába állt, addig Pálról nem mondanak semmit, viszont ifjabb Pál édesapja nemesi telkén gazdálkodott. A forrás tulajdonképpen két idős (70 és 84 éves) személy - egy nemes özvegyasszonyé (Csörge Erzsébet, nemes Csói István özvegye, Jugovics Miklós mostohalánya) és egy jobbágyé (Barát István) - visszaemlékezése fél évszázad távlatából.

¹⁷⁶ 1656. november 25-én Bécsben III. Ferdinánd király címeres nemeslevelet ad Jugovits Mihálynak feleségének Horváth Zsófiának, valamint György és János testvéreinek és Miklós és János unokaöccseinek, valamint Karosecz István, György, és Márton nagybátyjainak.

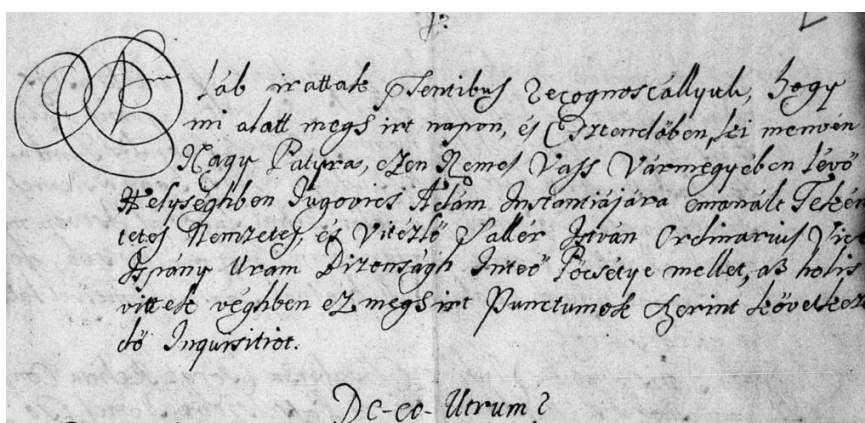
Címerleírás: Kékben zöld dombon almafa, melyre kígyó tekeredik, jobbra Ádám ágyékát jobbjával fedi, felette angyal pallossal, balra Éva ágyékán fügefalevéllal a kígyótól almát vesz el. Sisakdísz: növekvő szarvas. Takarók: kék-arany, vörös-ezüst.

Szluha Márton: *Vas vármegye nemes családjai*. I. kötet. Budapest, 2011. 660-661. p. (A könyvben közölt nemzedékrend nem egyezik meg a nemességvizsgálati jegyzőkönyvekkel)

¹⁷⁷ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-CSBL-J7BD?i=262&cat=60622> (utolsó elérés: 2019.11.25.)

¹⁷⁸ Jugovics Mihály volt tanító még Csánigon Sopron megyében 1685 és 1693. között. Répcelak város monográfiája (Főszerk.Prof.Dr.Csapó Tamás).Répcelak, 2019. 231. p.

„Kenyeri (...) Még 1695. is anyagyülekezet volt Kecskéd filiával. Lelkészük ekkor nem volt, hanem Jugovics Mihály tanító olvasott fel nekik prédikációkat. Ez a Jugovics Felsőlendván született s 1673. Ivánkovics Dániel rektor keze alatt Kőszegen tanult. A templom és iskola elfoglalása után Lovenyák Mihály lelkészhez menekült Meszlenbe, innen hívták meg Kenyeribe. (...)” Payr Sándor: A Dunántúli evangélikus egyházkerület története.I.kötet.Sopron, 1924. 348. p.

Jugovics Ádám tanúkihallgatási jegyzőkönyve 1750. április 2.:¹⁷⁹

„Alább irattak plentibus recognoscallyuk, hogy mi alatt megh irt napon, és Esztendőben, ki menvén Nagy Patyra¹⁸⁰, ezen nemes Vass Vármegyében lévő helységghben Jugovics Ádám instantiájára¹⁸¹ emanált¹⁸² Tekéntetes Nemzetes, és Vitézlő Sallér István¹⁸³ Ordinarius Vice Ispány Uram Bizonságh Inteő Pöcsétye mellett, az holis vittek véghben ez megh irt punctumok szerint következő Inquisitiót.

De-eo-Utrum?¹⁸⁴

Primo.¹⁸⁵ Ismerie-á a Tanu? mostanságh Nemes Sopron Vármegyében Beledben lévő Helységghben lakozó Jugovics Ádámot? és ezen Ádámnak Édes Attyát, néhai Jugovics Mihályt? ismervén
Secundo. Tudgya e? hogy megh nevezet Jugovics Mihály, néhai Meszlenben lakozó Jugovics Miklóssal, és Vépi Várban néhai Jugovics István Porkolábbal egy Testvér volt, kit is a Kuruczok ugyan Vépben megh öltek, és mindenit ell vitték.

Primus. Testis Providus Stephanus Barát Colonus Spectabilis ac Genorosi Domini Antony.. Rimanoczi in Possessione Nagy Paty, Inclyto Comitatu Castriferrei existente, habita Degens Annorum circiter 84 Juratus eximinatus falsus est.¹⁸⁶ Ad 1um. Ezen Fatens¹⁸⁷ jól ismeri mostanságh Beledben Nemes Sopron Vármegyében lévőben lakozó Jugovics Ádámot, ennek Edes Apját néhai Jugovics Mihályt¹⁸⁸ is jól ismérte, három Esztendeigh

¹⁷⁹ A jegyzőkönyvet szöveghűen közöljük.

¹⁸⁰ Ma Kőszegpaty része.

¹⁸¹ Instantia: folyamodvány, kérelem

¹⁸² Kiadott

¹⁸³ Sallér István Vas vármegye alispánja

¹⁸⁴ „Arról, hogy vajon...” A tanúkihallgatási jegyzőkönyvekben a kihallgatás tárgyát, a kérdéseket megelőzően feltüntetett formula.

¹⁸⁵ Előszőr

¹⁸⁶ Az első tanú Barát István, Rimanóczy Antal nagypaty 84 éves jobbágya.

¹⁸⁷ Tanú

¹⁸⁸ Jugovics Mihály volt tanító még Csánigon Sopron megyében 1685 és 1693. között. Répcelak város monográfiája (Főszerk.Prof.Dr.Csapó Tamás).Répcelak, 2019. 231. p.

„Kenyeri (...) Még 1695. is anyagyülekezet volt Kecskéd filiával. Lelkészüik ekkor nem volt, hanem Jugovics Mihály tanító olvasott fel nekik predikációkat. Ez a Jugovics Felsőlendván született s 1673. Ivánkovich Dániel rektor keze alatt Kőszegen tanult. A templom és iskola elfoglalása után Lovenyák Mihály lelkészhez menekült Meszlenbe, innen hívták meg Kenyeribe. (...)” Payr Sándor: A Dunántúli evangélikus egyházkerület története.I.kötet.Sopron, 1924. 348. p.

Mester volt ezen Patyi Helységghben, abban az üdőben mégh luthrános¹⁸⁹ Mester volt ezen Patyi Helységghben és innénd Miháliban¹⁹⁰ vitték luthrános Praedikátornak. Ad 2^{dum.} Tudgya nyilván hogy említett Jugovics Mihály egy Testvér volt néhai Jugovics Miklós, Pál és Istvánal, Miklós Takács Mester Ember volt, Meszlenben¹⁹¹ lakott, István pedig a Vépi Várban¹⁹² volt Porkoláb¹⁹³, a Kuruczok midőn megh őlték, és mindenit ell vitték azt is tudgya, hogy pedig Miklósnak Fia volt Jugovics Pál, kiis Meszlenben Edes Attyának Nemesi Curialis Fundusán¹⁹⁴ lakott, ott is holt megh. Tudgya azt is, hogy á Nemesigirűl való Originális¹⁹⁵ levelet, néhai Jugovics István magával ell vitte Vépre, hogy jobban Conserváltassék¹⁹⁶, de á Párját ugyancsak a Miklósnál hadta szemeivel latta ezen Fatens.

Secunda Testis nobilis Muliér Elisabetha Csörge Relicta Condam Nobis Stephani Csói in Possessione Nemes Csó Comitatu praescipto existento, habita Commorans Annoru circiter 70 Jurata examinata Fassa est.¹⁹⁷ Ad 1^{mum.} Ezen Fatensnek Mostoha Apja lévén néhai Meszlenben lakozott Jugovics Miklos, ezen Fatens Aszszonyt is magánál tartotta, oda járulván Néhai Jugovics Mihály, mint Miklósnak egy Testvére ki is máskint Nagy Patyi Mester volt, azon okbul á Fatens Aszszony isméri Jugovics Ádámot, ki most Beledben Nemes Sopron Vármegyében lakik. Ad 2^{dum.} Tudgya jól az főnt megh irt okokbul, hogy az De eo utrumban megh nevezet Jugovics Mihály akkor Nagy Patyi luthrános Mester Jugovics Miklós, a Fatens Mostoha Attya, és Jugovics István Vépi Várban Porkoláb lévén, egy Testvérek voltak, gyakorta edgyűtt lévén ezen három Attyafi Meszlenben Jugovics Miklos Bátyyoknál, látta azt is szemeivel, hogy Jugovics István Vepi Porkoláb az originalis nemes leveleket Vépre ell vitte magával, de minek előtte ell vitte volna le írták és á Párt Jugovics Miklósnál hadta, ezután á Kuruczok Jugovics Istvánt meg őlték s mindenit ell vitték á mint bizonyossan hallotta, hogy az originalis nemes levelét is akkor ládájával edgyűtt ell vitték s oda lett. Azt pedig jól tudgya á Fatens, hogy Jugovics Miklósnak á fia Pál, Meszlenben maga nemesi Fundusán lakott, nemesi szabadságghban élt, és ott is holt megh. Ezen Jugovics Ádám Instansnak az Attya Nagy Patyruel ell ment /. a mint a Fatens Aszszony másoktul hallotta ./ és Luthranos Praedikátorrá lett Rábaközben Miháliba, de azt tudgya, hogy Kenyeriben¹⁹⁸ is volt Praedikátor, mert ott az házánál is volt látogatás képpen a Fatens Aszony.

Mely Pviro módó általunk vegghben vitt Inquisitionul es Attestatio Szedisrűl¹⁹⁹ attuk ezen Testimonialis Levelünket subscriptionk és Pöcsétünk által megh erősétvén. Actum Nagy Patty die 2da Mensis Aprilis Anno 1750. Niczky Janos Tekéntetes Nemes Vass Vármegyének Feő Szolga Bírája (L.S.) Simon János azon Nemes Vármegyének Esküttye (L.S.)”

¹⁸⁹ lutheránus

¹⁹⁰ Mihályi Sopron megyében

¹⁹¹ Meszlen Vas megyében.

¹⁹² A monyorókeréki gróf Erdődy család vár(kastélya) Vas megyében. A Rákóczi-szabadságharc után bontották el külső erődtéseit.

¹⁹³ Porkoláb: börtönőr, várparancsnok. Jugovics István valószínűleg a vár parancsnoka (kapitánya) volt.

¹⁹⁴ nemesi telek

¹⁹⁵ Eredeti

¹⁹⁶ Megőrizték, biztonságba helyezték.

¹⁹⁷ Második tanú nemes Csörge Erzsébet, nemes Csói István 70 éves özvegye.

¹⁹⁸ Kenyeri Vas megyében.

¹⁹⁹ Tanúbizonyító Szék

Csaknem két évtizeddel a most közölt nemességigazolás előtt, 1733-ban Jugovics Ádám unokatestvére, Pál – Jugovics Miklós fia – is igazolta nemességét szintén tanúk útján.²⁰⁰ Pál nemességének ügyében vallomást tett mostohaanyja, özvegy Jugovics Miklósné Kerepesi Judit,²⁰¹ Németh János és Nagy György agilis állapotúak, valamint nemes Kovács Jánosné Takács Erzsébet, korábban Jugovics Péter²⁰² felesége. Az 1733-as jegyzőkönyv nem foglalkozik különösebben a tágabb családdal, Istvánról az armális kapcsán esik szó. „(...) az kit az kuruczok az véppi toronybul /: az mely várban is porkoláb vala :/ kihúztak és meg is ölték (...)”²⁰³ Továbbá az emlékezet még megőrzött az eredeti armálisról is emlékeket: „(...) nagy aranybötűkkel volt írva, nem különben nagy kerekas pöcsét is volt rajta (...)”²⁰⁴

Érdekes lehetőségeket kínál a kutatóknak a különböző jegyzőkönyvek összevetése, a tanúk személyén és szemén keresztül egyes emberek, családok, települések kapcsolati hálóinak, sorsainak²⁰⁵ feltérképezése és az emlékezet vizsgálata. Azonban mindenképpen megfelelő forráskritikával kell kezelni a jegyzőkönyvbe foglaltakat, ugyanis a megszólaltatott tanúk valakinek az érdekében válaszoltak a nekik feltett kérdésekre, sok esetben csak másodkézből származó információik voltak, illetve az elbeszélte eseményektől eltelt hosszú idő is fakítja, megváltoztatja az emlékeket.²⁰⁶

²⁰⁰ <https://www.familysearch.org/ark:/61903/3:1:3Q9M-C333-Z3F1-6?i=365&cat=60622> (utolsó elérés: 2019.11.25.)

²⁰¹ Talán az 1750-es tanújának, Csörge Erzsébetnek édesanyja?

²⁰² „(...) Istenben boldogult előbi ura is Jugovics Péter armális par mellet tartatott igaz nemes embernek (...)” U.o.

²⁰³ U.o.

²⁰⁴ U.o.

²⁰⁵ A jegyzőkönyvek segítségével hozzávetőlegesen datálhatók olyan életesemények, amelyek esetleg anyakönyvezésre még nem kerültek a vizsgált korszakban. Írásunkban tárgyalt két jegyzőkönyv alapján például megállapítható, hogy 1733. év előtt hunyt el Jugovics Miklós, illetve Péter is, de Pál már felnőtt gazdálkodó volt, István pedig halála napján minden bizonnyal már tapasztalt ember lehetett tisztségéből kiindulva.

²⁰⁶ Itt említhetnénk például Jugovics Mihály mihályi prédikátorságát (vagy inkább iskolamesterségét is), amelyről még az egyháztörténeti munkák sem tudnak.